

Mobbare, Aktörer och Statister skapas i Grundskolan.

1972 kom jag som nyutexaminerad mellanstadielärare ut och mötte eleverna i verkligheten. Från början var det min verklighet som styrde mitt undervisande. Det handlade om kursplaner, timplaner, ämnesindelning, nya direktiv och läroplaner. Man skulle nog säga att undervisningen kom uppifrån.

Med åren började jag mer och mer känna av elevernas verklighet. Om jag skulle nå barnen måste jag vara i deras verklighet. Sökandet efter deras verklighet styrdes inte av mitt logiska tänkande utan var ett sätt att få undervisningen att fungera bättre. Där fanns krafter som jag inte hade utbildning att hantera. Jag fick en känsla av att klassen/gruppen hade ett " eget liv" Varje grupp fick liv efter de individer som plockats ihop till gruppen. Jag kunde på mellanstadiet ha klasser som var helt underbara. Jag längtade till skolan varje dag och min undervisning blev bättre och mer intressant för var dag.

Jag mötte även klasser där undervisningen inte fungerade utan "gruppens inre liv" tog största delen av elevernas uppmärksamhet och kraft. Även min kraft gick till att försöka motivera eleverna och stärka deras trygghet, undervisningen blev en bisak.

Vad skiljer klasserna åt? Hur ser den verklighet ut som eleverna lever i? Jag började söka mönster och med risk för generaliseringar jag beskriva klassens förutsättning:

Vi stänger in en grupp unga elever i ett utrymme.

Varje dag måste eleverna vara tillsammans.

Det finns en formell ledning (läraren) som dock inte kan se eller höra allt som händer.

Eleverna måste anpassa sig till det stängda rummet och sina klasskamrater.

Det blir som en växellåda fylld med snurrande kugghjul.

Varje elev är ett kugghjul och kuggarna griper in i varandra.

Hjulen sitter fast och måste snurra med.

När hjulen är igång är det svårt att se vilket/vilka hjul som driver. En del elever är mycket drivkraftiga, idérika och agerande (aktörerna). Andra bara "rullar med", blir passiva och avvaktande (statisterna).

Aktörerna hamnar i händelsernas centrum eller kanske dom flyttar centrum till sig själva och sin "hemmaplan"

där dom kan dominera. Statisterna flyter bara med eftersom det är både jobbigt och farligt att hävda sig mot en kraftfull aktör. I en grupp med en stark aktör bromsas dom andra in och kan förvandlas till statister. Genom att låsa in eleverna, skapar vi förutsättningar som gynnar några få starka aktörer, men hämmar många av eleverna omkring.

Skolan utbildar alldeles för många statister på grund av den här funktionen av gruppdynamik.

Aktörer är bra för dom skapar och utvecklar, men har nackdelen att dom kan hämma och kränka sin omgivning.

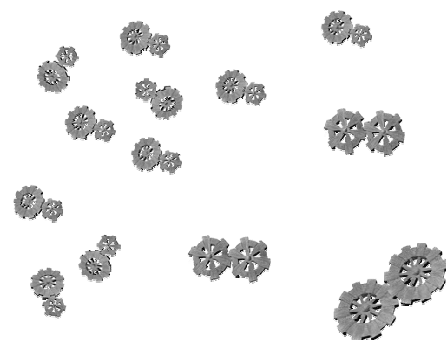
När man i skolan talar om entreprenörer tänker nog dom flesta på justa, drivkraftiga elever som förmodligen kommer att få ledande roller i vuxenlivet/arbetslivet. Det är den positiva tolkningen av ordet entreprenör.

Om man i stället skulle använda ordet aktör blir det lättare att se vad drivkraften kan användas till. Naturligtvis används den till att bygga och driva företag men också till att bygga på sitt eget Ego.

Till aktörerna kan vi räkna: elevrådsrepresentanten, lärarens högra hand, klassens clown, klassens ljus, den negative ledaren i gruppen, charmören, mobbaren och den som enar klassen/gruppen. Vi ska också räkna dit lärarna/ledarna, som förvaltar makt och ansvar för gruppen. Vuxna känner också av den här funktionen, statisterna känner av den mer än aktörerna. Aktörerna är oftast inte illasinnade och elaka utan bara omedvetna om sin roll både som hämmare och som mobbare. Rollen som ledare/aktör sporrar till nya bedrifter och självtillit. Statisterna riskerar att känna otrygghet och brist på självtillit. Den här aspekten av gruppdynamik och alternativa ledarstilar borde vi prata mer om i skolan. De mönster som eleverna "lär sig" i skolan kommer ju i förlängningen till vuxenvärlden och arbetslivet.

Jag är själv utbildad till statist och det tog mig 40 år att förstå att jag egentligen är aktör. I skolan bör vi hjälpa både aktörerna och statisterna eftersom samhället behöver fler varsamma aktörer och färre hämmade statister. Aktörerna behöver hjälp med ödmjukheten, etiken och att flytta fokus från sitt ego till att agera med empati. Statisterna behöver få arbetsro, bygga upp trygghet och självkänsla och inte hela tiden tvingas underordna sig aktörerna. Som lärare i grundskolan förvaltar vi ju gruppens förutsättningar och kan gynna eller hämma olika gruppfunktioner. Att arbeta med förutsättningarna är nog den ledarstil som är effektivast och mest skonsam när det gäller att styra grupper.

Här några exempel på hur man styr med förutsättningarna:
För att skapa trygghet och hämma grupstrycket kan man låta statisterna arbeta "längre ifrån" aktörerna genom att organisera samarbete i mindre grupper eller par (par = minsta tänkbara grupp). Mycket viktigt blir här att läraren medvetet styr ihop individerna. När man vill gynna företagssamhet och självtillit kan man låta elevernas arbetsuppgifter *vara utmanande och möjliga att lösa på olika sätt*. Dessutom ge flera riktiga svar (inget absolut facit). Vi söker erfarenheter och lösningar, inte facit.

Den här typen av arbetsuppgifter och arbetsorganisation finns att tillgå, men det viktiga är att vi ser elevernas verklighet. Vi bör också skaffa mer kunskap om, och känsla för, gruppdynamiken. Först när vi som lärare/ledare har sett/känt problemen börjar vi fundera på lösningar. När vi funderar ska vi inte vara ensamma. Prata med varandra (någon ni litar på) om era intuitiva känslor som ni upplever i gruppen. Var varandras stöd och bollplank. Kom överens om små förändringar av förutsättningarna för att rätta till eller förändra gruppens beteende. Se hur era förändringar påverkar gruppen. Fundera vidare. Förändra igen. Gruppdynamiken är det kraftfullaste styrmedlet som skolan har att handskas med. Vi måste vara medvetna om hur vi kan påverka i gruppen. Aktörer är inte medvetna om det men påverkar i hög grad gruppens "inre liv".

Vi behöver mer fokus på det sociala spelet i gruppen och mer kunskap om hur gruppdynamiken fungerar. Det är ju den som vi alla i skolan/grupper tvingas arbeta med, vare sig vi vill eller inte. Vi äger/förvaltar förutsättningarna och det ger oss goda chanser att skapa en skola med arbetsro. Gruppdynamiken ger även effektiva sätt att motverka Mobbing.

